

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ
ЎЗБЕКИСТОН ХОТИН-ҚИЗЛАР “OLIMA” УЮШМАСИ
OWSD МАРКАЗИЙ ОСИЁ БЎЛИМИ
ЮНЕСКОНИНГ ТОШКЕНТДАГИ ВАКОЛАТХОНАСИ

***ЎЗБЕКИСТОН ХОТИН-ҚИЗЛАР “OLIMA”
УЮШМАСИНИНГ
30 ЙИЛЛИК ЮБИЛЕЙИГА БАҒИШЛАНГАН***

Барқарор ривожланиш мақсадларига эришишда
хотин-қизларнинг роли
халқаро илмий-амалий анжуман материаллари
II - Китоб

Роль женщин в достижении целей устойчивого
развития
Материалы международной научно- практической конференции
II - Книга

The role of women in achieving the goals of sustainable
development
International scientific-practical conference
II - Book

1975 йили Кутайба ибн Муслим ота қабри енгил таъмирланди. 1994 йили Андижон вилояти раҳбарияти ва Жалақудук тумани ҳокими Манзура Эгамованинг сазй ҳаракати билан техник Камолов Муқимжоннинг хомийлигида қабр устига миллий меъморчилигимиз анъаналари асосида икки хонали мақбара тикланди. Мустақиллик йилларида зиёратгоҳ кенгайтирилди. атрофлари манзарали дарахтларга бурканди.

Ўрни келганда таъкидлаш жоизки Пандемия шароитида Андижон вилоятининг Жалақудук туманидаги Қилич мазор қишлоғида Кутайба ибн Муслимнинг қабри икки ошиёнли мажмуа сифатида қуриб битказилмоқда.

Адабиётлар:

2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон турмуш-пировард максадимиз. Т.8.. -Т.: Ўзбекистон, 2000.
3. Каримов И.А. Хавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. Т.10. -Т.Ўзбекистон. 2002.
4. Каримов. И.А.Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида.-Т.:Ўзбекистон, 2011.
5. Ш.М.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Тошкент. Ўзбекистон. 2017.. 1 –том.
6. Ш. Мирзиёев. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиغا Мурожаатномаси. 2020 йил. 2017 – 2021 йилга оид Давлат дастурини ўрганиш бўйича илмий – услубий рисола Т.2017.
7. Мирзиёев. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиغا Мурожаатномаси. 2020 йил.
8. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 1- китоб. Мустақил Ўзбекистон тарихи. -Т.: Шарк, 2000.
9. Муртазаева Р.Х. ва бошқалар. Ўзбекистон тарихи. Дарслик.-Т.: 2003.
10. Муртазаева Р.Х. ва бошқалар. Ўзбекистон тарихи. ўқув қўлланма. -Т.: Академия, 2010.
11. Муртазаева Р.Х. Ўзбекистонда миллатлараро муносабатлар ва бағрикенглик. Ўқув қўлланма -Т., университет, 2007.
12. Саъдуллаев А. ва бошқалар. Ўзбекистон тарихи: давлат ва жамият тараққиёти. Ўқув қўлланма Т.: Академия, 2000.
13. Эшов Б.Ж. Қадимги Ўрта Осиё шаҳарлари тарихи. Дарслик. -Т., 2008.
14. Ўсмонов Қ, Содиқов М., Бурхонова С. Ўзбекистон тарихи. Т. 2016
15. Зиёев Х. Ўзбекистон мустақиллиги учун курашларнинг тарихи - Т., Шарк, 2001.
16. Иброҳимов А. Биз ким ўзбеклар -Т.: Шарк, 2000.
17. Абу Тохирхожа, Самария, Тошкент, 1991
18. Наршахий, Бухоро тарихи. Тошкент. 1991

КАСБИЙ-ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМ ВАРИАТИВЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ

М. Э. Қўрбанова

Чирчиқ давлат педагогика университети. Ўзбекистон Республикаси

Ривожланган мамлакатларда кенг қўлланилаётган ҳамкорликда ўқитиш, лойиҳалар методи, табақалашган ўқитиш, талаба папкаси каби технологияларни танлашда юқоридаги шарт-шароитлардан ташқари, мавжуд таълим технологиялари: дарс, экскурсиялар, уй ишлари, дарсдан ташқари ишлар ва синфдан ташқари машғулотларда ҳамда ҳозирги таълим мазмунини инкор қилмаган ҳолда, ишлаб чиқилган ДТС, талабалар билимини назорат қилиш (рейтинг, тест) шаклларига мос келиши ҳам назарда тутилади.

Республикада ўқитишда узвийлик ҳамда узлуксизликни таъминлашнинг ташкилий-методик шарт-шароитларини такомиллаштириш, таълим муассасаларида фанларни ўқитишни тубдан яхшилаш бўйича аниқ чора-тадбирлар тизимини ишлаб чиқишга катта аҳамият қаратилмоқда.

Таълим жараёнида фан тармоғини кластер модели асосида ривожлантириш таълим субъектларини аниқ умумий мақсад атрофида бирлаштиришни, илмий куч ва салоҳиятни оқилона тақсимлашни, таълим, фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш жараёнида касбий-технологик вариативликни ривожлантириш жараёнини амалга оширишнинг дидактик модели ва методик шарт-шароитларини ишлаб чиқишни тақозо этади. Бу замонавий таълим тизимини

ривожлантиришнинг асосий тамойиллари ва йўналишларидан бири талабаларга таълим траекториялари учун етарлича кенг, тўлиқ, сифат жиҳатидан ўзига хос ва жозибали (мазмунли ва талабалар эҳтиёжларига мос) вариантларни тақдим этиш ва бир қатор бундай траекторияни танлаш учун имкониятлари ҳисобланади.

Бунинг пировардида, таълимни индивидуаллаштиришнинг мумкин бўлган максимал даражасини таъминлашга қаратилган ғояларини амалга ошириш мумкин.

Бу турли йўллар билан амалга оширилади:

-турли хил ўқув дастурлари ва уларни амалга оширадиган таълим муассасаларини яратиш орқали;

-ўқув дастурлари, дарсликларнинг плюралиزمи ва мослашувчанлиги;

-вариативлик ва дастурий таъминот ва услубий таъминотни, таълим технологияларини танлаш имконияти ва бошқалар.

Ушбу усулларнинг аксарияти алоҳида таълим муассасаси шароитида амалга оширилиши мумкин. Шу билан бирга, вариатив таълим хизматлари ва турли хил таълим траекторияларини тақдим этиш бўйича таълим муассасасининг ҳақиқий имкониятлари, ундаги таълим сифатининг муҳим кўрсаткичларидан биридир.

Таълим муассасасида мавжуд бўлган таълим вариантлари ўртасидаги сезиларли фарқлар билан ушбу янги вариантлар таълим муассасасининг умумий ташкилий тузилмаси ва бошқарув тузилмасида ўқитувчиларни махсус гуруҳлашда акс эттиришни талаб қилади.

Вариативлик нафақат таркибни, балки ўқув жараёнининг ўзини ҳам инсонпарварлаштиришнинг асосий усулларидан биридир.

Вариативлик таълим олиш усуллари, таълим муассасаларининг турлари ва турлари, ўқув курсларининг турлари (мажбурий, факультатив ва тўғарак), ўқитувчи томонидан қўлланиладиган ўқитиш усуллари ва ташкилий шаклларида намоён бўлади.

Вариативлик замонавий таълим тизимида амалга ошириладиган инновацион ўзгаришларнинг асосий тенденциясидир. Шу билан бирга, ҳар бир талабанинг нафақат ҳуқуқига, балки танлаш учун ҳақиқий имкониятга эга бўлишини таъминлаш муҳимдир.

Таълим шакллариининг вариативликлги Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида" ги Қонунининг 15-моддасида назарда тутилган бўлиб, унда, хусусан, кундузги, сиртқи, кечки, масофавий, дуал шакллар, шунингдек, оилада таълим олиш ва мустақил таълим олиш, инклюзив таълим, экстернат тартибидаги таълим назарда тутилган. Таълимнинг турли шакллариини бирлаштиришга руҳсат берилади. Бу инсонга таълимнинг турли шаклларииндан фойдаланган ҳолда, ёши, молиявий ҳолати, соғлиғи, бандлиги ва бошқа ҳолатларидан қатъи назар, унинг таълимга бўлган эҳтиёжидан келиб чиққан ҳолда таълим дастурларини ўзлаштириш имкониятини беради. Муайян асосий умумий таълим ёки асосий касбий таълим дастури доирасида таълимнинг барча шакллари учун ягона давлат таълим стандарти мавжуд. Таълим муассасаларида таълим мазмуни вариативликлги таълим турларининг хилма-хиллиги билан таъминланади. Уларни ота-оналар (уларнинг ўрнини босувчи шахслар) ёки болаларнинг ўзлари саломатликлнинг хусусиятларига, қизиқишлар, майллар, қобилиятларнинг ўзига хос хусусиятларига қараб танлашлари мумкин бўлади.

Ўқитиш усуллари ва ташкилий шакллариининг вариативликлги замонавий таълимда дарҳол зарур деб тан олинмади. Ҳатто Я.А.Коменский инсон табиатининг ягона қонунларига жавоб берадиган ягона методни топишга интилиб, ўрганиш вақтни, предметларни ва усулни моҳирона ажратишдан бошқа нарсани талаб қилмаслигини таъкидлаган.

М.В.Кларин фикрига кўра вариативликлкни талаб қиладиган асосий сабаблар-бу ўқув вазифаларнинг хилма-хиллиги, таълим мазмуни элементлари ва ўқув материалларининг хилма-хиллиги, болаларнинг индивидуал хусусиятларига қараб уни ўзлаштириш машқларининг намоён бўлишининг ноаниқлиги, уларнинг билим фаолияти услуби ва бошқа кўплаб омиллар, синфдаги вазиятга, талабаларнинг бир-бири билан ва ўқитувчи билан муносабатлари кабилар эканлигини кўрсатиб ўтган.

Мазкур технология таълимдаги асосий моҳияти таълим олувчи шахс камолоти, танқидий фикрлаши ҳамда ўзига хос индивидуаллигига асосланиши. Шу билан бирга талабаларнинг анъанавий таълимдаги фақат тайёр билимларни ўзлаштириш ва уларни такрорлашга муқобил метод сифатида хизмат қилиши. Мазкур технологиялар методик жиҳатдан таълимни тадрижий тарзда мазмун-моҳияти билан замонавий таълим технологиялари асосида кўриш имкониятини беради.

Дархақиқат, таълим технологияларини яхлитликда таълим жараёнига қўллаш инновацион педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш имкониятини яратади. Улар психологик ва педагогик моҳияти билан инсонпарварлик тавсифига эга бўлган шахсга йўналтирилган технология. Ҳамкорликда ўқитиш, лойиҳалар методи, табақали ўқитиш, «Талаба папкаси» мазмун-моҳияти жиҳатдан ўзаро боғлиқ ҳолда бир-бирини тақозо қилади ва ўз навбатида яхлит дидактик тизимни ташкил этади.

Интерфаол усулларда муаммоли, ҳаётий вазиятлардан фойдаланиш жуда яхши натижалар беради. Бахсли, муаммоли вазият–инсоннинг фаолияти давридаги фикрлаш натижасига боғлиқ бўлиб қоладиган мураккаб ҳолатга ёки шароитга тушиб қолишидир. Бундай ҳолатда у ҳодиса ёки жараёни қандай изоҳлашни билмайди. Бахсли, муаммоли вазиятлар талаба-талабаларнинг ақлий кучини зўриқтиради, вазиятни ойдинлаштириш учун йўллар кидира бошлайди.

Таълим муассасасидаги таълим мазмуни ривожланишининг вариативлик ғояс бутун дунёда тобора кўпроқ тан олинмоқда.

Дидактик технологияларни куришнинг биринчи намунаси дастурлаштирилган таълим эди. Унинг ўзига хос хусусиятлари таълим мақсадларини аниқлаштириш ва уларга эришишнинг изчил, қисман тартиби эди. Таълим жараёнининг бутун курилишини аниқ мақсадларга йўналтириш бутун дунё ўқитувчиларининг эътиборини дастурлаштирилган таълимга жалб қилди.

Касбий-технологик таълим вариативлиги ўқув жараёнининг тузилиши, мазмуни ва ташкил этилишидаги ўзгаришлар туфайли талабаларнинг кизиқишлари, мойиллиги ва қобилиятларини тўлиқ ҳисобга олишга, таълим муассасаси талабаларини касбий кизиқишлари ва кизиқишларига мувофиқ ўқитиш учун шароит яратишга имкон беради. Яъни:

- олий таълим муассасаси талабаларини индивидуал таълим дастурларини яратиш учун кенг ва мослашувчан имкониятларга эга бўлган ўқитиш мазмунини сезиларли даражада фарқлаш учун шароит яратиш;

- турли тоифадаги талабалар учун уларнинг қобилиятлари, индивидуал мойилликлари ва эҳтиёжларига мувофиқ тўлақонли таълимга тенг кириш имкониятини яратишга кўмаклашиш;

- талабаларни ижтимоийлаштириш имкониятларини кенгайтириш, олий таълим, умумий ва профессионал таълим ўртасидаги узлуксизликни таъминлаш.

Ривожланган мамлакатлар таълим тизими, чунончи, АҚШ, Англия, Германия, Франция, Исроил, Жанубий Корея, Сингапур каби мамлакатларда кенг қўлланилиб келинаётган «ҳамкорликда ўқитиш», «лойиҳалар методи», «табақалашган ўқитиш», «ўқитувчи папкаси», «ўқитишга индивидуал ва табақали ёндашиш» каби методларни вариатив таълим технологияларидан фойдаланишни лозим деб ҳисоблаймиз.

ABDURAUF FITRATNING O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI TARIXIDAGI O‘RNI

M. M. Kurbanova

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universiteti. O‘zbekiston Respublikasi

Abdurauf Fitrat o‘zbek madaniyati tarixida ham yozuvchi, ham dramaturg, ham siyosatchi, ham qomusiy olim sifatida yorqin iz qoldirgan siymolardan biridir. Uning har bir qirrasi haqida uzoq gapirishimiz mumkin. Biz ushbu maqolamizda uning tilshunoslik sohasidagi xizmatlariga to‘xtalishni lozim topdik. Zotan jadidlar faoliyatida til, alifbo, imlo masalalari alohida o‘rin tutgan. Ular tilni millatning ruhi deya tushungan edilar. Shu bois Fitrat kabi jadid ma‘rifatparvarlari tilimizning taqdiri haqida, alifbo va imlo masalalari xususida qayg‘urgan va barchaning diqqatini shu muammolarga qaratgan edi. Uning 1919-yilda “Ishtirokiyun” gazetasida e‘lon qilingan “Tilimiz” maqolasi fikrimizning isbotidir. Maqola “Dunyoning eng boy, eng baxtsiz bir tili qaysi tildir? Bilasizmi? Turkcha”, deya boshlanadi. Hajman qisqa bo‘lgan bu maqolada Fitrat juda katta masalani o‘rtaga qo‘ygan edi. Turkiy tilning baxtsizligini bu dastlab arab, keyinchalik fors-tojik tillarining ta’siri(tazyiqi) bilan bog‘laydi. Ma’lumki XX asrning boshlarida butun turkiy tillarda til sofliги masalasi o‘rtaga qo‘yilgan edi va ma’lum darajada ijobiy hal qilingan edi. Jumladan, 1929-yilda Samarqandda bo‘lib o‘tgan “Imlo konferensiyasi” bu borada muhim qarorlar qabul qilgan edi. Xuddi shu davrda Turkiyada ham Mustafa Kamol Otaturk boshchilida turk tilining sofliги yo‘lida jiddiy o‘zgarishlar amalga oshirilgan.

N. G'. Dilova, F. B. Ne'matova TA'LIM JARAYONIDA PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURLARIDAN FOYDALANISHDA O'QITUVCHIGA QO'YILGAN TALABLAR	133
N. A. Durayeva THE SPECIFICITY OF GENDER STEREOTYPES IN THE PROCESS OF MODERN PARADIGM CHANGES	135
F. O. Egamberdiyeva, Sh. T. Alimbayeva O'ZBEK FRAZEOLOGIK BILRLIKLARIDA GENDER TENGLIK MASALASI	136
Sh. D. Egamberdieva THE INFLUENCE OF PSYCHOLINGUISTICS ON LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	137
G. O. Eshchanova, I. S. Xalmuratova XORAZMNING XALFALARI	139
Ф. Қ. Жониев, Ф. Қ. Ахматова ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИ – БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ЎРНИ	140
Ю. Р. Жумаева ФОРСАЙТ ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯНИ ҚўЛЛАШНИНГ НАЗАРИЯСИ ВА МЕТОДИКАСИ	143
M. X. Jumaniyozova YANGI O'ZBEKISTONDA XOTIN-QIZLAR TA'LIMIGA E'TIBOR	145
G. X. Jo'rayeva TOG'AY MURODNING "OYDINDA YURGAN ODAMLAR" QISSASIDAGI BARQAROR BIRIKMALARNING LINGVOKULTUROLOGIK ANAMIYATI	146
M. Жўраева МУЗАЙЯНА АЛАВИЯНИНГ ИЖОДИДА ИЛМ – МАЪРИФАТ ҲОЯЛАРИ	147
C. A. Захидова ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИДА ПИРИ-МУРШИД АЁЛЛАРНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ЎРНИ МАСАЛАСИДА (АҲОИ БУЗРУК МИСОЛИДА)	148
M. Зоирова ЖАМИЯТДА ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ ОМИЛЛАРИ	150
H. K. Ибодова АЛИШЕР НАВОИЙ МЕРОСИ ИБРОҲИМ МЎМИНОВ ТАДҚИҚИ ВА ТАЛҚИНИДА	153
G. B. Избуллаева ГЕНДЕР ТЕНГЛИК МУАММОЛАРИ – ГЕНДЕР АДОЛАТ ЕТАКЧИСИ	156
D. A. Ийманова ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАРГА ЭЪТИБОР ВА ЭҲТИРОМ	158
D. Isabayeva IQTIDORLI O'QUVCHILARNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK JIHATDAN RIVOJLANISHI VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	162
G. H. Исакова ҚАНОТЛИ ИБОРАЛАРДА ХИЁНАТКОРЛИКНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	164
M. C. Исакова ЎЗБЕКИСТОН ХОТИН -ҚИЗЛАРИНИНГ ҲУНАРМАНДЧИЛИК СОҲАСИДАГИ ЮТУҚЛАРИ	166
Д.Х. Исламова ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИНГ ИЖТИМОИЙ АҲАМИЯТИ	168
M. Ш. Исламова ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ ИННОВАЦИОН КЛАСТЕРИ ШАРОИТИДА ЎҚИТИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ	171
P. C. Исмаилова, Д. И. Хабибрахмонова THE ROLE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	173
S. T. Israilova "KO'K" KOMPONENTLI BIRLIKLAR SEMANTIKASI	175
Ш. Исроилова ШАҲС ВА ЖАМИЯТ МУНОСАБАТЛАРИДА АДОЛАТ ҲОЯСИНИНГ АЙРИМ ТАЛҚИНЛАРИ	176
З. Р. Ишанходжаева КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИЕ УЧРЕЖДЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА В 1920-1930 ГГ; КРАТКИЙ АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	179
G. И. Ишмуродова, М. Нуримова, М. Рахимова МИЛЛИЙ ҲУНАРМАНДЧИЛИК НЕГИЗИДА ЁШЛАРНИ ҚўШИМЧА КАСБЛАРГА ТАЙЁРЛАШ МЕТОДИКАСИ	181
Д. Ж. Казакбаева МОҲЛАРОЙИМ НОДИРА ИЖОДИДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИ ВА ШАРҚОНА НАЗОКАТ ИФОДАЛАРИ	183
H. Каландарова ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЁШЛАРНИ ОИЛАВИЙ ҲАЁТГА ТАЙЁРЛАШ	185
G. Keldiyorova ERKIN VOHIDOV - TILIMIZ JONKUYARI	187
Z. B. Qobilova O'ZBEKISTONDA TEXNOLOGIK TA'LIMI O'QITUVCHILARINI TAYYORLASH VA ULARGA QO'YILGAN TALABLAR	189
Ш. Р. Кубатов ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА ИСЛОМ АҚИДАСИДАГИ КОМИЛ ИНСОН КОНЦЕПЦИЯСИНИНГ АҲАМИЯТИ	190
Д. С. Курбанова ҚУТАЙБА ИБН МУСЛИМ	192
M. Э. Курбанова КАСБИЙ-ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМ ВАРИАТИВЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ ..	196
M. M. Kurbanova ABDURAUF FITRATNING O'ZBEK TILSHUNOSLIGI TARIXIDAGI O'RNI ..	198
H. H. Курбонова ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИНГ АСОСЛАРИ ЯРАТИЛИШИ	202
G. K. Kutlimuratova "MEHNAT" KONSEPTI IFODALANGAN MAQOLLARDA METAFORA ASOSIDA NOM KO'CHISHI	205